

GESTALTNINGSPROGRAM FÖR ÅRSTA HAVSBAD

D 220

Upprättad 2008-12-30
Laga kraft 2013-03-20

INNEHÅLL

INLEDNING.....	3
SKOGSSTADEN VID FJÄRDEN - ÅRSTA HAVSBADS KARAKTÄR.....	4
Landskapet.....	4
Strukturen.....	4
Hotellet.....	5
Torg och mötesplatser.....	6
Gaturummen.....	7
Bebyggelsen.....	10
ATT TÄNKA PÅ....	
...VID FÖRÄNDRING AV ALLMÄNNA PLATSER.....	14
...NÄR DU GÖR FÖRÄNDRINGAR PÅ OCH SKÖTER TOMTEN.....	17
...NÄR DU RENOVERAR OCH BYGGER OM.....	20
...NÄR DU BYGGER TILL OCH BYGGER NYTT.....	21

Bilaga 1: EXEMPELSAMLING

Medverkande

Arbetet med gestaltungsprogrammet har skett i samarbete med Orrberg arkitektkontor, som tagit fram förslag till principer för tillbyggnad och nybyggnad samt exempel på hur tillägg i Årsta havsbad kan ske.

Arbetet har letts av planarkitekt Ingela Vidin och Mats Jakobsson (t o m 2008-08-10), som stått för det övriga materialet. I arbetet har även bygglovarkitekt Lolita Törnblom och Jan Öström deltagit.

Bilder och kartor: Bilderna på framsidan, sid 14 och 26 är tagna av Pontus Söderström. Övriga bilder är tagna av Mats Jakobsson och Ingela Vidin.

Illustrationer: Illustrationerna har tagits fram av Lena Orrberg, Orrberg Arkitektkontor AB.

FÖRORD

Det är bara att gratulera dig som äger en fastighet i den unika kulturmiljön Årsta havsbad!

För att på bästa sätt förvalta denna unika miljö har Haninge kommun upprättat en detaljplan som reglerar utvecklingsmöjligheterna i området.

Detaljplanen visar var på tomten man får bygga, hur stort, hur högt och med vilka material. Det finns även andra bestämmelser som till exempel marklov för att fälla träd.

Särskilda bestämmelser finns också för att skydda karaktären och det kulturhistoriska värdet. Målet är att områdets sommarstadskaraktär ska värnas.

Vissa byggnader har klassats som värdefulla, bland annat originalstugor som har markerats med beteckningen "lilla q". För dessa är det extra viktigt att den yttre karaktären och anpassningen till omgivningen bevaras.

Därutöver finns en generell bestämmelse om att tillkommande bebyggelse ska anpassas till Årsta havsbads karaktär

INLEDNING

Syfte

Gestaltningssprogrammet är framtaget som en bilaga till den nya detaljplanen. Syftet med programmet är att beskriva Årsta havsbads karaktär samt hur den ska kunna bevaras samtidigt som bebyggelsen ska utvecklas. Programmet ska utgöra ett stöd och inspiration för dig som söker bygglov. Det är främst de enskilda fastighetsägarna som ansvarar för att området karaktär bevaras. Gestaltningssprogrammet ska dels visa vilka delar som är viktiga för områdets karaktär när man renoverar och utvecklar sin fastighet, dels ge goda exempel på tillbyggnader och nybyggnation.

Områdets unika värden

Årsta havsbads höga kulturvärden har lyfts fram i olika utredningar från 1980 till nu.

Området intar en särställning i friluftslivets historia och det finns ingen motsvarighet nationellt eller internationellt. I Årsta havsbad är det inte enbart de enskilda byggnaderna, även om det finns några väl bevarade ursprungsstugor, utan även den totala miljön som har ett kulturhistoriskt värde.

Kommunen utförde 2004 en genomgång av värdefulla kulturmiljöer på fastlandet där bland annat Årsta havsbad behandlas. Utredningen rekommenderar att småskaligheten bevaras liksom de gröna staketen kring tomterna och att grusvägar och stigar omsluter kvarteren. Det finns en förståelse för att vår tids standard kräver förändringar i den befintliga bebyggelsen men att det måste ske småskaligt. Förändringarna måste anpassas till områdets karaktär i volym, material, färg och form.

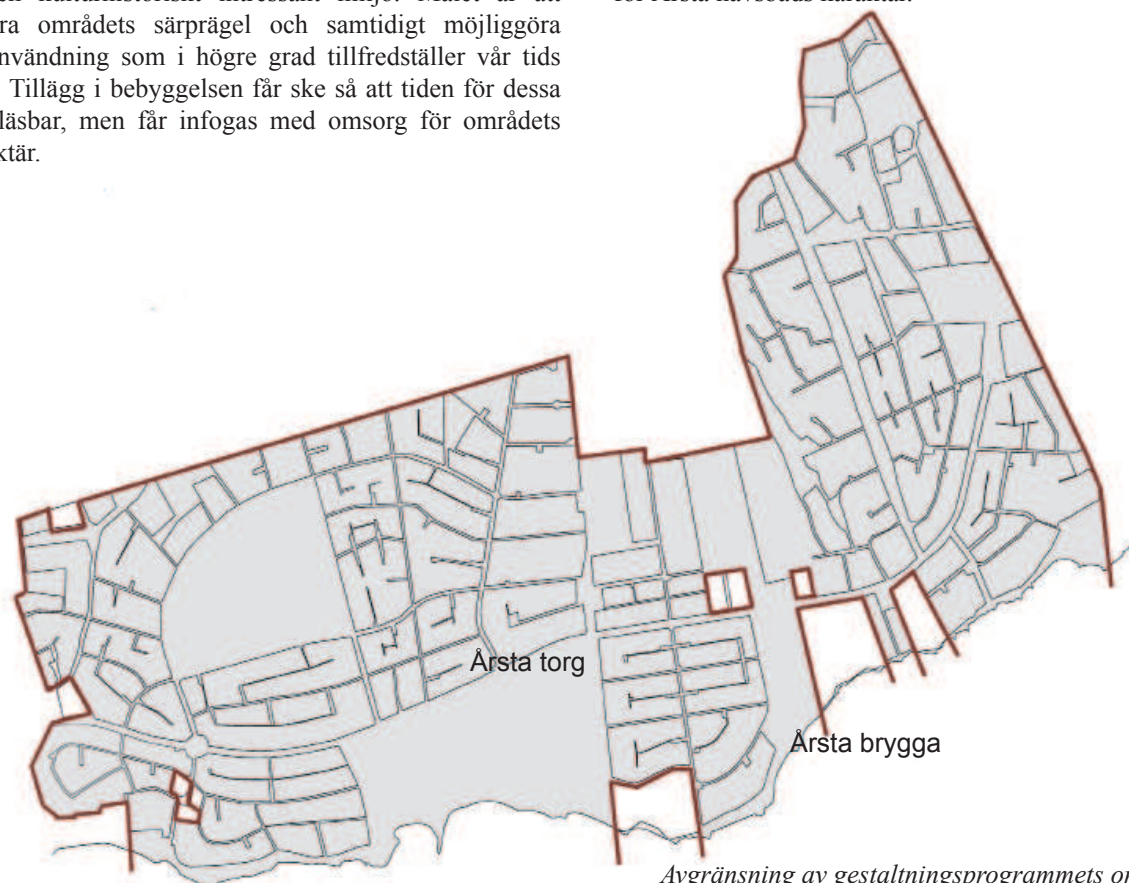
Mål

Målsättningen är att bevara Årsta havsbads karaktär av sommarstad och fritidshusområde. I detta ingår naturlandskapets typiska karaktär med stora nivåskillnader. Områdets struktur med smala gator, dassgångar och mötesplatser (torg, badplatser mm) är en viktig del av karaktären. De karaktäristiska gröna gaturummen, som avgränsas av gröna staket bör visas hänsyn och vårdas.

Bebyggelsen vårdas och utvecklas med omtanke för en kulturhistoriskt intressant miljö. Målet är att bevara områdets särprägel och samtidigt möjliggöra en användning som i högre grad tillfredställer vår tids krav. Tillägg i bebyggelsen får ske så att tiden för dessa blir läsbar, men får infogas med omsorg för områdets karaktär.

Avgränsning

Gestaltningssprogrammet omfattar i princip hela Årsta havsbad (se karta nedan). Det finns några områden som har undantagits då de skiljer sig markant från det övriga. Det gäller dels de små torp som fanns innan fritidshusbebyggelsen kom till i Årsta havsbad och dels den bebyggelse utmed vattnet, som inte har omfattats av någon detaljplan tidigare. Den bebyggelse som tillkommit på senare tid omfattas av gestaltningssprogrammet, då det är viktigt att den bebyggelsen utvecklas med hänsyn till för Årsta havsbads karaktär.

Avgränsning av gestaltningssprogrammets omfattning

SKOGSSTADEN VID FJÄRDEN - ÅRSTA HAVSBADS KARAKTÄR

Landskapet

När Årsta havsbad anlades var förhållandet till landskapet styrande för planläggningen, vilket var typiskt för den tidiga funktionalismen. Målet var att lämna naturen så orörd som möjligt. Här skulle den trångbodda storstadsbefolkningen få återhämta sig genom vila, rekreation och stärkande friluftsliv.

I anslutning till stranden bevarades ett brett slutningsparti, delvis skogsbevuxet. En del av strandpartiet terrasserades sedan och formades för att bli en del i områdets huvudaxel. I områdets inre har det även sparats ett skogsområde. Övrig mark har i stort sett planerats för vägar och tomter som mer eller mindre har utförts utan sprängning.

En stor del av karaktären för Årsta Havsbad finns i den spänning som uppstår när staden och den orörda

naturen finns samtidigt på samma plats men utan att förta varandra

Strukturen

I strukturen för Årsta Havsbad återfinns flera av de element som är typiska för den svenska trädgårdsstaden. Området har en mycket måttlig täthet med låga hus på små tomter. Husen är tätare grupperade runt Årsta torg och gatorna får av sina staket en mycket tydlig och stadsmässig form. Gatunätet delar in marken i kvarter vilket ger en effektiv och tydlig markanvändning. Det finns inga oplanerade markbitar, här finns tomtmark, gatumark, dassgångar samt strand- och parkområde. Denna tydliga markanvändning är också ett av stadens kännetecken.

Det finns dock en stor skillnad och det är att byggnaderna har placerats mitt på tomten för att naturen ska bli det dominerande elementet.

Karta som visar kvartersstrukturen i Årsta havsbad med Årsta torg centralt beläget i området, norr om Parken och badplatsen. Det tidigare hotellet var placerat söder om Årsta torg med fasaden mot stranden.

På fotografier och skisser från 1930-talet syns tydliga monumentala drag i utformningen och planeringen av axeln Årsta torg - festplatsen - stranden. Hotell- och restauranganläggningen var placerad i mitten av denna axel med sin långsidas fasad som front mot stranden och på andra sidan – mot torget.

Hotellet

I Årsta havsbad anlades ett hotell med restaurang för att tillgodose det behov som fanns från de sommarboende och dess besökande.

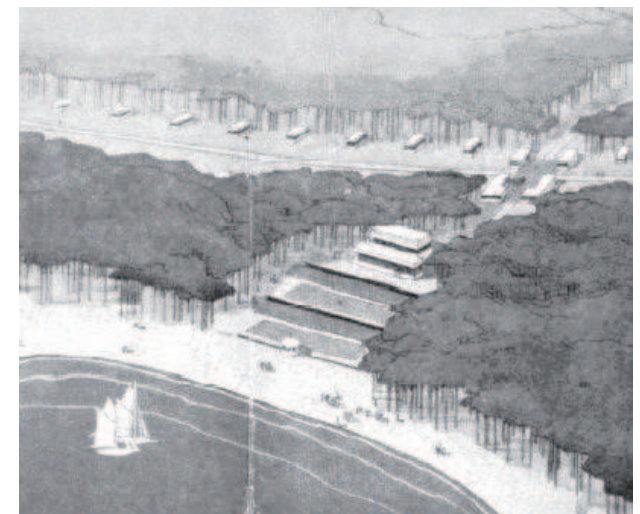
Hotellens stomme utgjordes av den paviljong som HSB hade på Stockholmsutställningen 1930. Byggnaden var enkel och funktionalistisk i sin utformning och skilde sig därmed radikalt från övrig bebyggelse i Årsta havsbad.

Byggnadens avvikande gestaltning underströk det monumentala drag som terrasseringen mot vattnet och entrén mot torget hade.

Hotell- och restaurangbyggnaden i Årsta havsbad byggdes upp av den paviljong HSB hade på Stockholmsutställningen.

Byggnaden har en helt annan utformning än den stugbebyggelse som finns i det övriga området. Byggnaden hade en putsad fasad i vitt.

Torg och mötesplatser

Årsta torg

Årsta torg var och är en självklar central mötesplats i Årsta havsbad med olika typer av service. Den låga bebyggelsen kring torget skapar ett tydligt stadsrum. Årsta havsbadsvägen löper genom torget i öst-västlig riktning samtidigt som ett nord-sydligt stråk skapar en tydlig axel genom torget och ner mot stranden, dansbanan och det tidigare hotellet.

Torgplatsen kunde användas för många ändamål, som t ex torghandel och hade enkel utformning med grus. Mot hotellet och stranden fanns en mer monumental utformning med fontän och trappor.

Övriga mötesplatser

Även Runda plan i Årsta havsbad västra delar är utformat som ett torg, men saknar idag kommersiella lokaler.

Runda plan

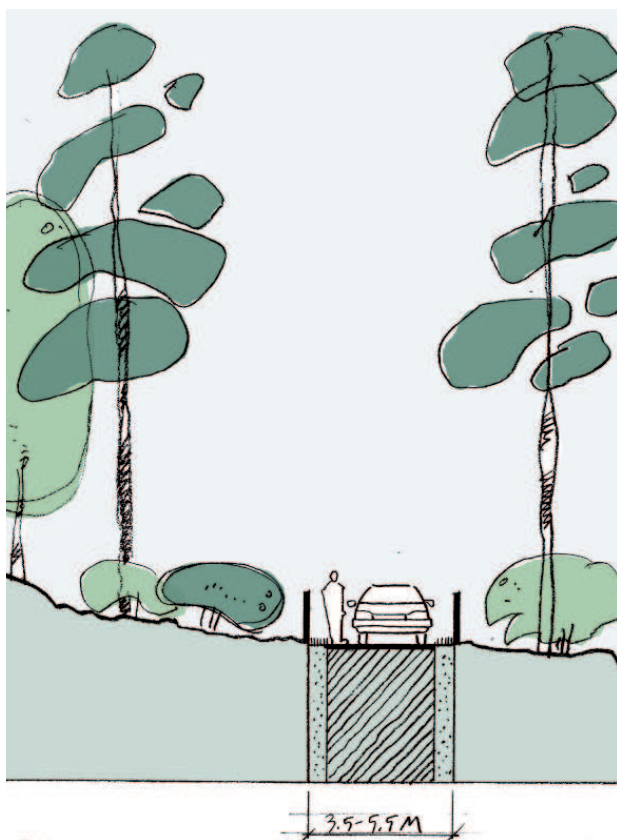
Årsta torg på 1930-talet.

Årsta torg 2008

Gaturummen

Utmärkande för stora delar av Årsta havsbad är de smala grusvägarna och stigarna där de gröna staketerna löper längs fastighetsgränsen och skapar en småstadskänsla. Gator och gångar från det ursprungliga Årsta Havsbad kännetecknas av att de är formade just som gator – inte som landsvägar. De karaktäriseras av smala mått och får sin tydliga form av staket och häckar.

Ett vanligt gaturum i Årsta havsbad.
Illustration: Lena Orrberg

Tallar är karaktäristiska för området

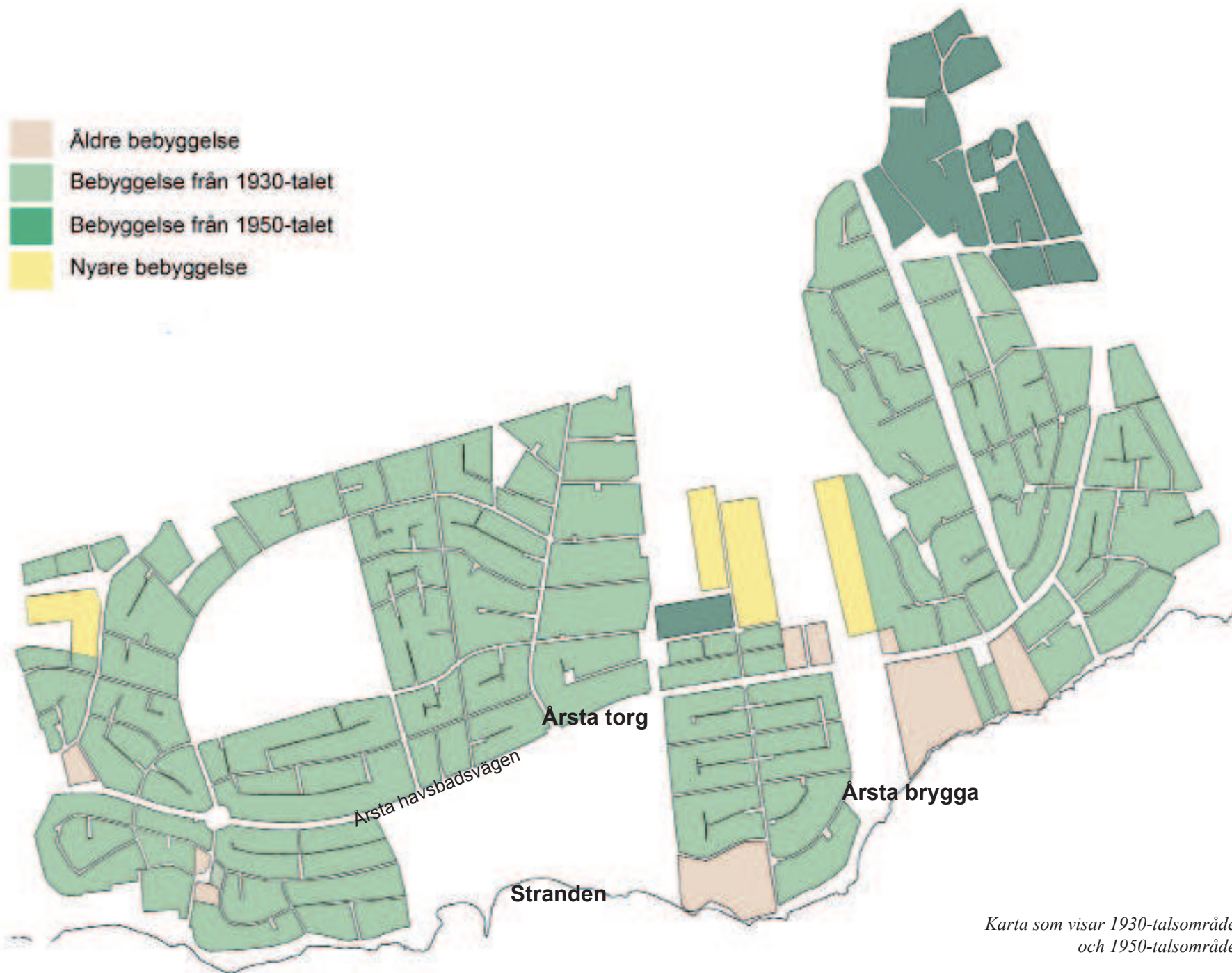
Bebyggelsen är indragen från gatan och underordnar sig naturen

Gatorna saknar ofta belysning och gaturummen domineras av grönska

Gröna staket är karaktäristiskt för Årsta havsbad och bidrar till att skapa tydliga gaturum

Gatorna i området är smala och belagda med grus

- Äldre bebyggelse
- Bebyggelse från 1930-talet
- Bebyggelse från 1950-talet
- Nyare bebyggelse

*Karta som visar 1930-talsområdet
och 1950-talsområdet*

Dassgångar

Gatorna är kompletterade med ett internt system med dassgångar som ledde till gemensamma dass för 4-5 fastigheter. Gångarna omgavs av de intilliggande tomternas gröna staket. Dassgångarna skapar rymd och stigar mellan fastigheterna och utgör sålunda en del av karaktären för Årsta havsbad.

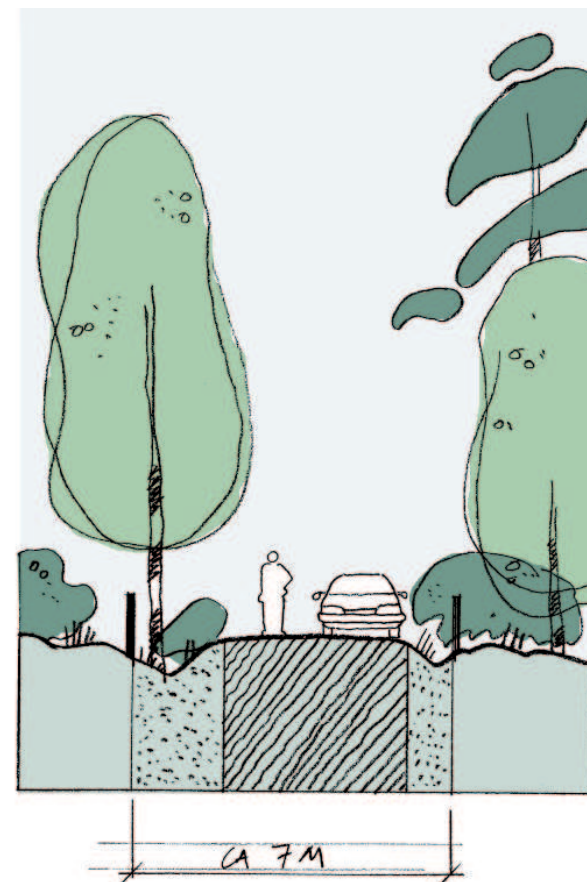
Dassgång som kantas av staket.

Bild som visar ett vanligt gaturum i 1950-talsområdet

Gator från 1950-talet

I områdets nordöstra del finns en del som utvecklades under 1950-talet och bebyggdes med s k Borohus. Förhållandet till naturen och placering på tomten var detsamma. Det som skiljer området är framför allt att gaturummen är större och vägarna har mer karaktär av landsväg. De gröna staketen saknas liksom dassgångarna.

*Ett vanligt gaturum i 1950-talsområdet.
Illustration: Lena Orrberg*

Bebyggelsen

Sportstugornas syfte var att ge ett enkelt skydd för vistelsen i naturen – ett skydd som det breda folklagret kunde ha råd med. Bebyggelsen karaktäriserades av att den underordnar sig naturen – här var naturen huvudnumret och byggnaderna endast en nödvändighet för att vistas här.

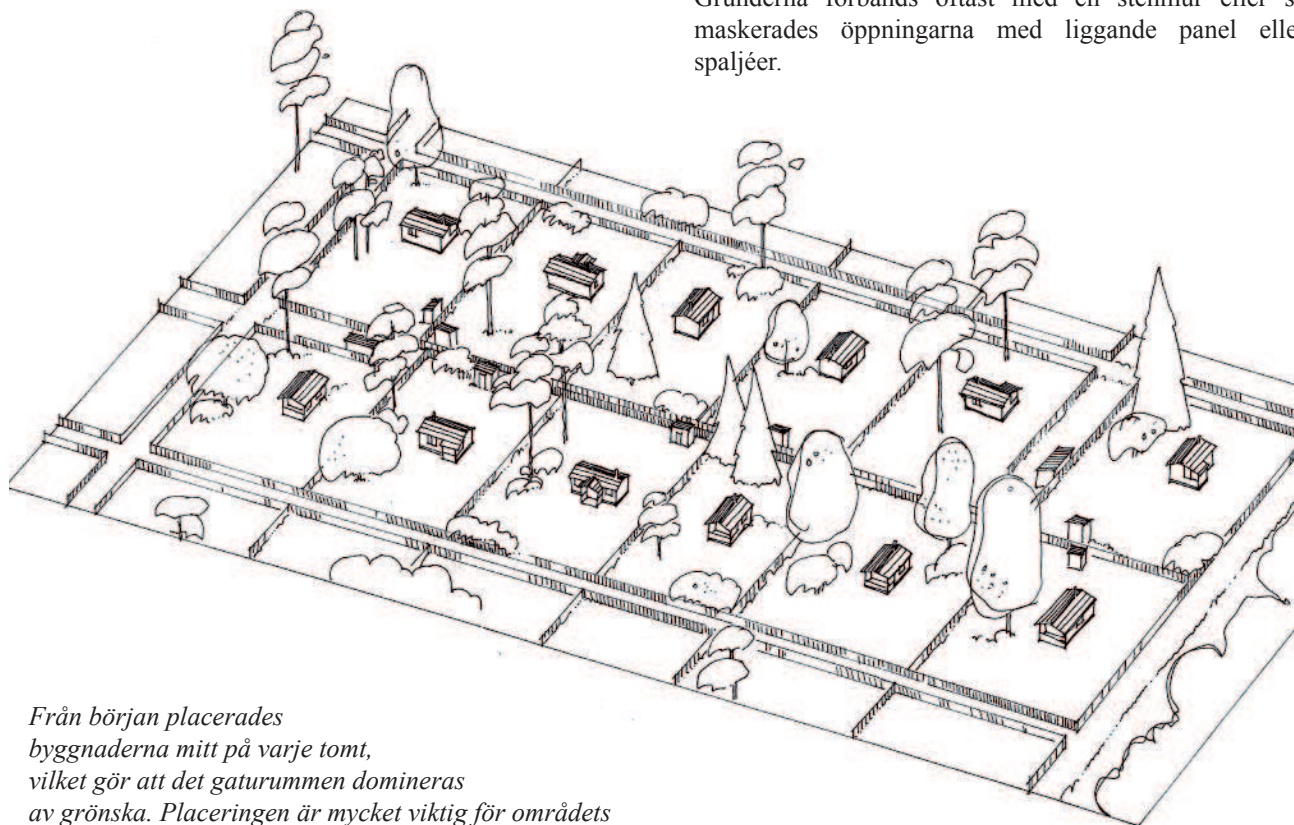
Utformningen var i praktiskt och socialt hänseende radikal för sin tid. Stugorna uppträdde inte individuellt utan enheter med flera liknande hus grupperade sig till en större bebyggelseenhet och gemensamhetsanläggningar byggdes. Tio enhetliga, standardiserade stugtyper av olika storlek och planlösning utarbetades för området.

Husen placerades mitt på tomten oberoende av markens lutning. Grundläggningen är utförd på plintar på berget vilket sedan har täckts in med spaljeer eller liggande panel.

Husens placering

Stugorna placerades mitt på varje tomt. I och med detta tilläts maximalt med grönska tränga in mellan byggnaderna. Upplevelsen av att bebyggelsen underordnar sig naturen blev därmed tydlig. Det var inte ett mål att läsa ihop byggnaderna för att understryka gaturummen som t ex i trädgårdsstäderna utan tvärtom var det ett mål att naturen skulle läsas ihop till en helhet med enstaka byggnader i.

Från början placerades byggnaderna mitt på varje tomt, vilket gör att det gaturummen domineras av grönska. Placeringen är mycket viktig för områdets karaktär. Uthus och friggebodar bör placeras i tomtens bakkant.

Illustration: Lena Orrberg

Huvudbyggnaderna ligger väl indragna från gatan för att inte dominera denna och uthusen har diskret placerats i tomternas bakre delar.

Husens placeringar mitt på varje tomt har i de kuperade delarna fört till grundläggningar som ibland har en hög höjd. Grundläggningen utgjordes av plintar som fundamentades på berget. Det ser ut som om byggnaderna försiktigt ställts på ben för att inte skada naturen.

Grunderna förbands oftast med en stenmur eller så maskerades öppningarna med liggande panel eller spaljeer.

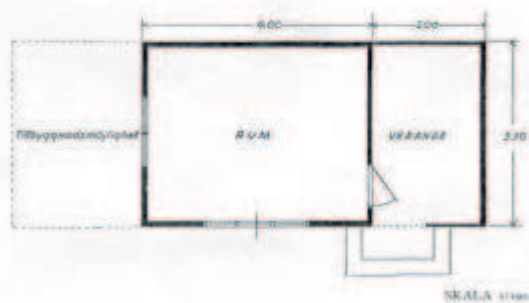
Husens volym

Sportstugorna i Årsta havsbad karakteriserades huvudsakligen av att de hade en enkel planform, utan att alltid vara helt rektangulära. I flera av typhusen fanns en kvist eller indragning med ett litet tak som inte följer det stora takets form. Dessa tak har dock i många fall vinklats upp med en flackare taklutning, jämför t ex Årstastugan med typritningen. Sammantaget präglas bebyggelsen av en tydlig småskalighet.

Husens material

I princip alla stugor har stående träpanel, från början hade bebyggelsen stående locklistpanel. Verandor och förstukvistar utfördes också av stående locklistpanel eller med ett räcke av slät skiva och brädor i kryss. Taken kläddes med takpapp, men idag är lertegel och plåt vanliga inslag.

Utvändigt målades husen oftast i röda, gula och gröna nyanser, även om det kan ha förekommit andra färger. ”Knutarna” målades i samma färg som det övriga huset. Något som gjorde att husen smälte bättre in i naturen.

TYP 1 ETT RUM OCH VERANDA

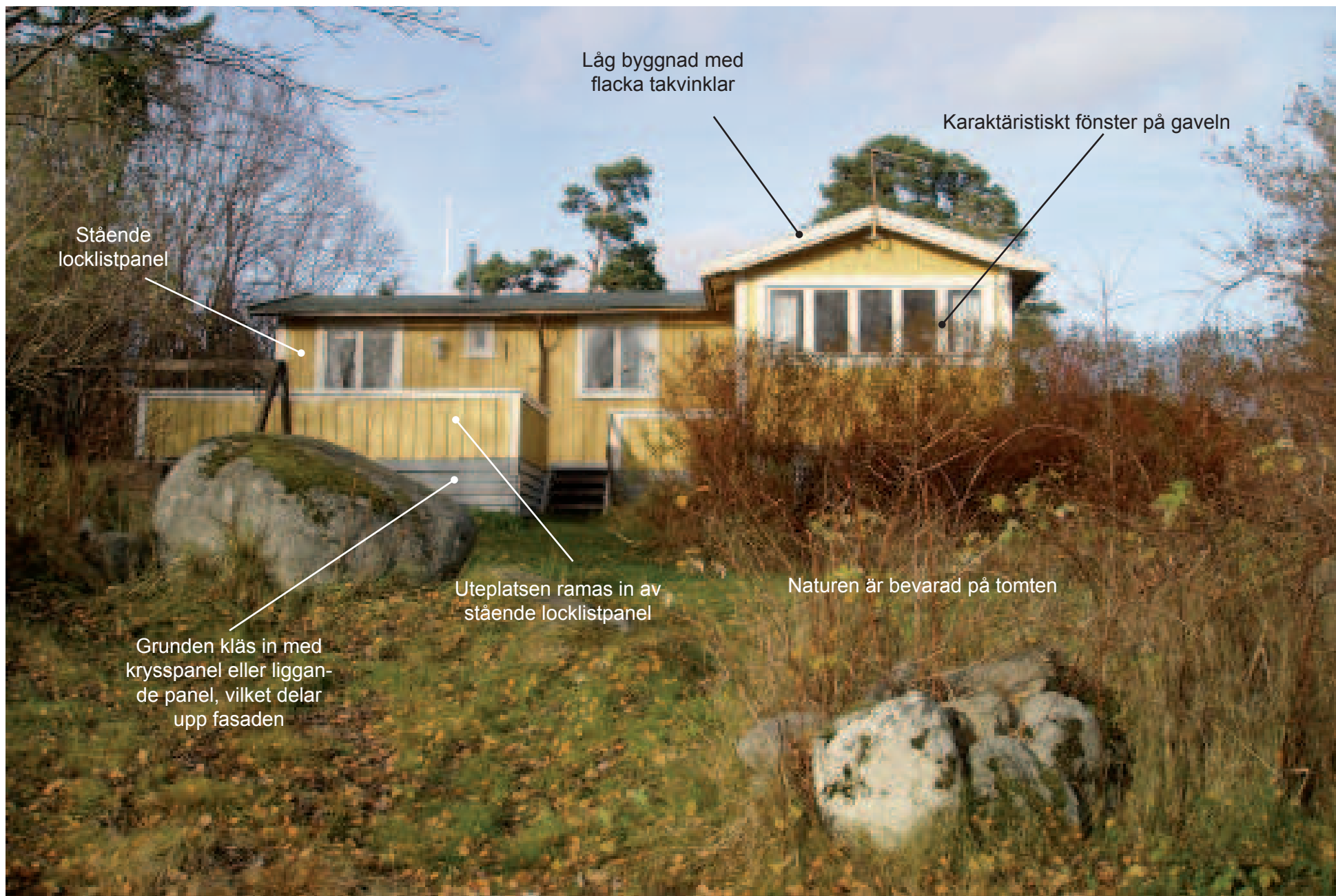
TYP 5 ETT RUM, KÖK OCH VERANDA

En stor del av bebyggelsen i området är småskalig. Det beror på smala gavelbredder och att byggnaden har delats upp i flera volymer.

Till höger finns två exempel på hur veranda och kvist bidrar till bebyggelsens småskalighet.

En låg bebyggelse med flacka takvinklar och som är uppdelad i flera volymer smälter in väl i Årsta havsbad

Husens gestaltning

Bebyggelsen i Årsta havsbad präglades av den funktionalistiska andan. Det innebar att bebyggelsen var gestaltad utifrån de funktioner som behöver uppfyllas. De karakteriserades av geometriskt rena grundformer, framför allt rektangel och kvadrat. Byggnaderna var odekorerade, men med genomtänkta och formgivna detaljer.

I Årsta havsbad är naturen och stadsstrukturen en stor del av områdets karaktär. Stugorna karakteriserades av en volym och utformning som var lågmäld och underordnar sig naturen. Terrängen har till stor del bevarats liksom stora träd. Byggnaderna var låga och målade i en kulör för att inte utmärka sig.

1930 var Årsta havsbads syfte sommarboende i kooperativ anda för ett brett folklager. Den funktionalistiska utformningen utgick huvudsakligen från användningen av byggnaden. Stugorna som byggdes var formade för sitt syfte och alla ytor hade någon funktion. Flera av stugorna kan beskrivas som ett rum med kök. Runt detta väggar och tak som skyddar mot väder.

Fönstersättningen och fönstrens proportioner är de viktiga detaljer i bebyggelsens karaktär.

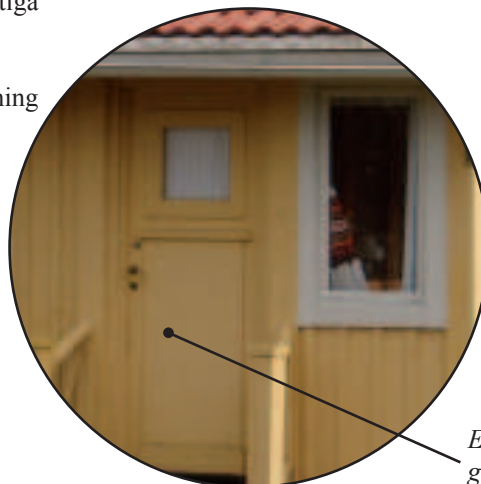
Befintliga byggnader är en bra inspiration vid utformning av nya byggnader, men ska inte kopieras rakt av.

Tunt tak med snedsågade taktassar

Två- och trelufts-fönster

En enkel, slät dörr med fyrkantig glasruta

ATT TÄNKA PÅ...

Naturmark

Naturmarken bör även fortsättningsvis ha kvar sin kvar sin skogs- eller naturparkskaraktär. Det innebär att viss gallring mm kan ske för att undvika igenväxning liksom att det är viktigt att tänka på föryngring. En skötselplan för de allmänna platser skulle underlätta en långsiktig förvaltning av området.

Dassgångarna

Dassgångar och dasstomter är en viktig del för förståelsen av området historia. De är i vissa delar ett internt gångvägssystem, men på många platser är de i anspråktaga, kuperade eller igenvuxna.

Dassgångarna bör röjas så att de är öppna. Det är också viktigt att staket uppförs i tomtgräns mot gångarna för att tydliggöra var gränserna går.

Trappor kan behöva byggas på de platser där det är så kuperat att dassgångarna inte kan brukas. Ett annat sätt att tydliggöra dassgångarna är att namnge dem.

Badparken

Badparken är en viktig mötesplats som bör vara tillgänglig för allmänheten. Dess intryck av naturlig strand bör kvarstå. Tallarna bör gynnas framför andra trädslag. Den centrala delen var tidigare monumental. Detta kan återskapas om hotellet återförs. Terrasseringsen präglas av symetri från torget ned till stranden.

Tillkommande bebyggelse i badparken bör lokaliseras utanför det terrasserade området och följa de riktlinjer som finns för övrig bebyggelse. Dessutom bör nya byggnader undvikas inom en zon ca 50 meter från stranden. Byggnaderna bör målas i grönt och ha locklistpanel.

VID FÖRÄNDRING AV ALLMÄNNA PLATSER

Parkering

Parkeringar bör grusas och delas upp med vegetation för att inte dominera i området. Parkeringsplatserna bör anpassas till höjdskillnader. Stödmurar och slänter bör så långt det är möjligt undvikas. Slänter är dock att föredra då de kan planteras och bättre smälta in i naturen.

Belysning

En sommarstad och fritidshusområde är i mindre behov av vägbelysning. Om det dock blir aktuellt i framtiden är det viktigt att beakta att belysningen bör vara enkel och placeras på trästolpar (se Årsta torg). I parken kan belysning på pollare vara ett alternativ.

Möblering

Parkbänkar, pollare och andra ”möbler” bör vara enkla och nätta. Ben på parksoffor bör vara raka utan onödig dekor.

Bild från stranden.

Utformning av gator

Gatornas utformning som ligger i nivå med omgivande mark bör kvarstå. Beläggningen på lokalatorna bör även fortsättningsvis vara grus. På vissa sträckor med brant lutning, där gruset rinner av vid regn, kan asfalt accepteras. Asfalten bör dock likna grus, så kallad Y1-beläggning.

Skyltar

Skyltar bör vara blåa med vit text och placeras direkt på staketet, där sådana finns.

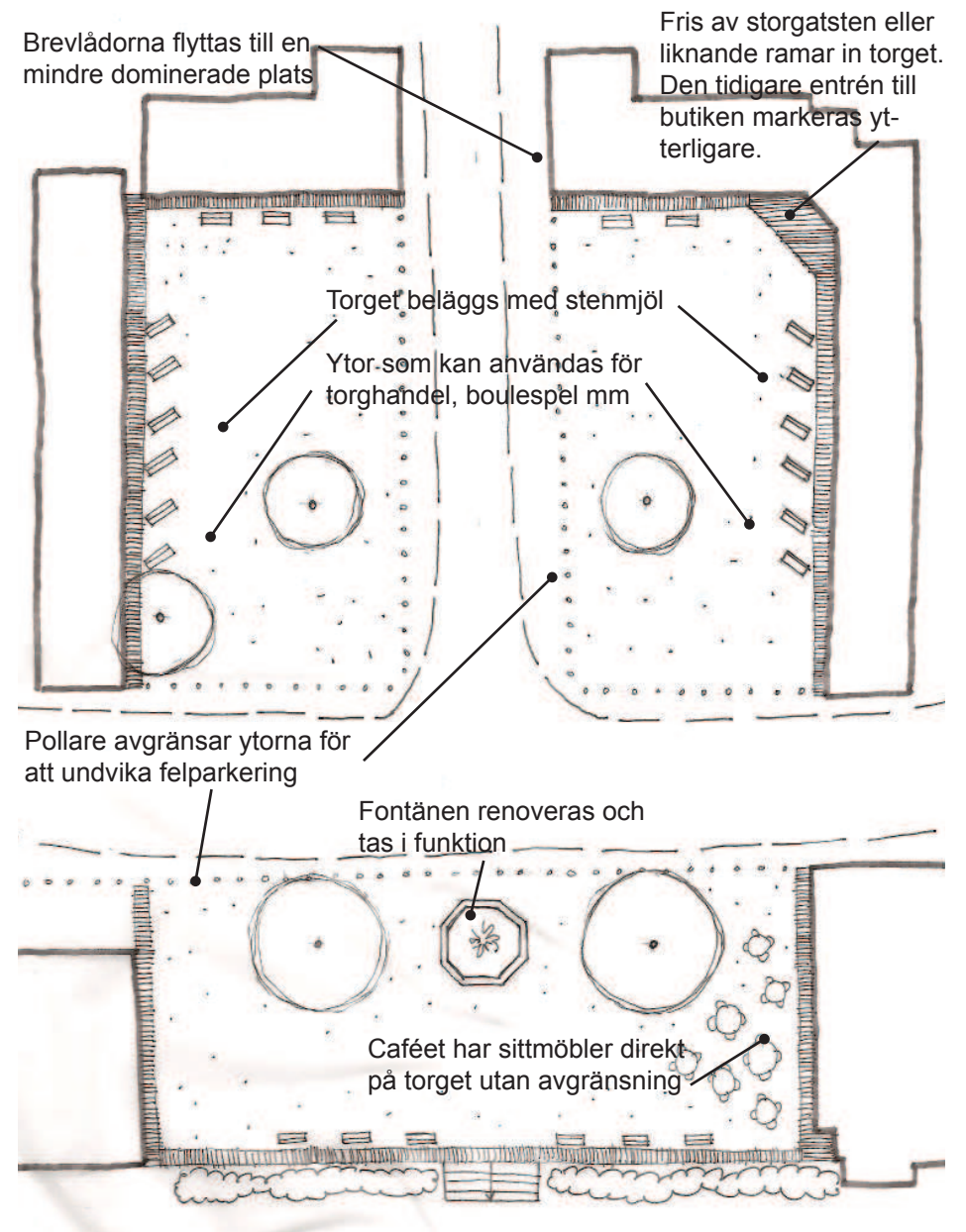
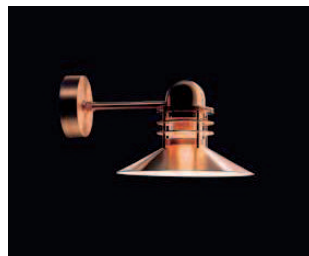
Årsta torg

Årsta torg är en viktig del av områdets sociala liv och huvudaxeln torget - festplatsen - stranden. Vid förändringar av torget bör den ursprungliga utformningen vara vägledande och platsen återställas till ett torg. Idag kan det vara svårt att förstå platsens tidigare funktion med ett antal butiker som kantade torget.

Torget bör beläggas med stenmjöl. Vid byte av belysning bör en enkel armatur väljas som med fördel kan placeras på torgbebyggelsens fasader.

Förslag på belysning och möbler som kan passa på Årsta torg: soffor från Hags, belysning från Ateljé Lyktan och Louis Poulsen.

Till höger: förslag på hur Årsta torg kan utformas vid upprustning

Hotellet

Hotell- och restaurangbyggnaden bör avvika från resten av Årsta havsbads karaktär, då det stämmer överens med strandområdets monumentala utformning. Byggnaden blir en del av den historiska axel som löper från Årsta torg – festplatsen – stranden.

Byggnaden bör på ett medvetet sätt förhålla sig till de monumentala drag och den symmetri som finns i denna axels utformning. Det är även en fördel om byggnaden utgör en fond till Årsta torg. Även hotellet bör underordna sig naturen och göra så lite ingrepp i naturen som möjligt i form av sprängning, utfyllnad mm. I undantagsfall kan souterängväning accepteras, om volymen inte blir för dominerande.

Utformningen kan vara nyskapande samtidigt som den knyter an till de funktionalistiska ideal som var rådande när stora delar av Årsta Havsbad kom till. Rena linjer i form och funktion som smälter samman till en vacker helhet med god anpassning till natur och topografi.

Husen bör följa Årsta havsbads tradition med rätvinkliga volymer. Byggnaden bör ha slätputsade fasader i vitt eller svagt gult med fönster som placeras i liv med ytterväggen. Taket bör ha en svag lutning eller vara plant.

Byggnader som visar den funktionalistiska byggnadsstilen. Byggnaderna är enkla till sin utformning. Överst Årsta havsbads restaurangbyggnad, nederst till vänster: Zonenstraal sanatorium, nederst till höger: Ingierstens bad- och hotellanläggning

...NÄR DU SKÖTER OCH GÖR FÖRÄNDRINGAR PÅ TOMTEN

Staket och grindar

Staket och grindar är mycket karaktäristiskt för Årsta havsbad. Utformningen varierar men många följer den karaktär som de ursprungliga gröna staketen hade. Se dig gärna omkring och inspireras av de varianter som finns i omgivningen. Bilden här intill beskriver de viktigaste karaktärsdragen som finns både när det gäller utformning och färg. I staketen kan grindar i trä finnas som målas in i samma färg som staketet.

Tänk på att murar och plank kräver bygglov.

Klassisk "Årsta havsbad-grind". Det viktigaste är dock att grinden är i trä och målad i samma gröna färg som staketet.

Exempel på originalstaket. Staketet är en viktig del av kulturmiljön i Årsta havsbad och det skulle bidra mycket om traditionen med de gröna "Årsta Havsbadsstaketen" bibehålls i området. De karaktärsdrag som staketet har redovisas i bilden ovan.

Förändringar av marknivåer

Detaljplanen ställer krav på hur markförändringar får ske. Ändring av markens medelnivå vid hus och altan tillåts med max $\pm 0,5$ m om inte synnerliga skäl motiverar en större förändring. Befintlig mark och vegetation ska bevaras i största möjliga utsträckning.

Stödmurar, slänter, schaktning och andra större ingrepp i terrängen ska undvikas då det är förödande för områdets karaktär. Tänk på att förändringar av marknivån mer än 0,5 meter kräver marklov.

En anpassning av bebyggelsen och tomten till dess karaktär så att naturen fortfarande råder är av stor vikt

Tomtens karaktär

Ta hänsyn till gamla och stora träd samt vackra berghällar som finns på många fastigheter. Titta på hur anpassningen har skett tidigare och hur samspelet mellan naturen och planteringar, uteplats och bebyggelse har hanterats.

Detaljplanen ställer krav på marklov för fällning av större träd. Tallarna är karaktärsträd i området och bör främst bevaras i så stor utsträckning som möjligt.

Vid nyplantering kan du gå runt i området och inspireras

av naturen och andra trädgårdar. Titta på hur planteringar infogats på ett naturligt sätt. Vilken karaktär har växterna?

Parkering

Parkeringsplatser kan anordnas på tomten om de inte blir dominerande. Parkeringen bör ”smygas” in i naturen och anläggas på marken. Det är en fördel om parkering kan ske direkt på marken, men i vissa fall kan grusning behövas. Det är då viktigt att försöka anlägga grusytan i nivå med omkringliggande mark. Fler än en parkeringsplats bör undvikas på tomtmark om det inte går att dela upp dem i olika delar.

Parkeringsplats som är anlagd på marken.

En gind för bilar, som smälter in i staketet

Uteplats

Uteplatsen bör anpassas till tomtens karaktär och underordna sig naturen. Kuperade tomter kan med fördel ha trädäck som ansluter till berghällar. Flacka tomter bör i första hand ha stenlagda eller grusade uteplatser. En anlagd uteplats bör anläggas nära eller på marken och bestå av naturmaterial: trä, sten eller grus.

Tänk på att om altanen/uteplatsen anläggs mer än 60 cm över marknivån räknas det in i byggnadsarean. Om altanen anläggs i direkt anslutning till huset krävs bygglov på grund av fasadändring.

Uteplatsen bör underordna sig naturen och vara utförd i naturliga material: trä, sten eller grus

...NÄR DU BYGGER OM OCH RENOVERAR

Materialval

Detaljplanen reglerar att fasadmaterialet huvudsakligen ska bestå av stående träpanel. I huvuddelen av området, det s k 1930-talsområdet, dessutom stående locklistpanel. Takbeklädnad ska, enligt detaljplanens bestämmelser, vara av svart eller mörkgrå takpapp, svart eller mörkgrå falsad slätplåt alternativt rött lertegel.

Att måla foder och knutar i samma färg som resten av fasaden är tradition i Årsta hasvbad

Färgsättning

Anpassa färgsättningen efter ursprungsutseende och omgivning. Analysera färgen så att du hittar rätt färgtyp, kulör och glansvärde. Färgen bör vara täckande. Oljefärg i klara nyanser av rött, gult och grönt har varit rådande färger på platsen. Om du är osäker kan du anpassa dig till något av de förslag som rekommenderas nedan.

Röda kulörer nära följande kulörnummer föreslås: S5040-Y70R (falu ljus), S5040-Y80R (falu röd), S5040-Y90R. Samtliga av dessa är kraftigt röda med 50% svarthet.

I Årsta havsbad finns ett rikt utbud av gröna kulörer. Mångfalden av grönt har blivit typisk för området. Gröna kulörer nära följande kulörnummer föreslås: S5020-G30Y (mättad grön), S6020-G10Y (mörkgrön 1), S6020-G30Y (mörkgrön 2). Kulörnumrena anger en stor spännvidd men har gemensamt att de har en svarthet som varierar mellan 50-60 %.

Gult, eller ockra, har alltid varit en vanlig färg i svenskt måleri. Gula kulörer nära följande kulörnummer föreslås: S2040-Y20R (ockra), S1040-Y20R (ljusockra), S3040-Y20R (mörkockra)

Gestaltning

Sträva efter att bevara de ursprungliga detaljer som är viktiga för byggnadens karaktär.

Tak

Behåll de korta takutsprången. En viktig detalj på de ursprungliga stugorna är taktassarna som är snedsågade och därmed nätta. Nya tak bör så långt det är möjligt vara sadeltak och ”tunna”.

Fönster

Fönsternas placering och profilering är karaktäristiskt. De bör vara ospröjsade och bestå av två- eller treluftsfönster med mittspalt. Tänk på att om du tilläggsisolerar blir fönsternischerna djupare, vilket påverkar byggnadens utseende och ljuset inomhus. Det är då lämpligt att flytta fönstren utåt, eller att göra tilläggsisoleringen inåt.

Dörrar

Entrédörrarna bör ha en enkelhet t ex vara släta och bestå av trä. Dörrarna kan med fördel målas in i samma färg som fasaden. Fönsters placering i dörrbladen är också karaktäristiskt; rektangulära eller kvadratiska och lokaliserade i den övre delen av dörren.

Övrigt

Lägg märke till karaktäristiska detaljer. Dimensionerna är viktiga - studera mått och profiler. Klumpiga dimensioner kan helt förändra byggnadens karaktär och förändra dess helhetsintryck.

Runt fönster och dörrar finns enkla foder utan dekor som målas in i samma färg som fasaden. Verandor, uteplatser och förstukvistar bör ramas in med samma material som fasaden eller kryss med masonitskiva. Skorstenaar bör vara runda svarta plåtskorstenar eller i tegel.

Fönstrens placering är viktig. I Årsta havsbad har det blivit ett karaktärsdrag med fönster över hörn och på gavlar när kvistar och verandor har byggts in. Fönsterna är enkla och ospröjsade.

...NÄR DU BYGGER TILL OCH BYGGER NYTT

Nya byggnader ska anpassas till Årsta havsbads karaktär. Även vid nybyggnation reglerar detaljplanen att fasadmaterialet huvudsakligen ska bestå av stående träpanel. I huvuddelen av området, det s k 1930-talsområdet, dessutom stående locklistpanel och för det s k 1950-talsområdet stående lockpanel. Takbeklädnad ska, enligt detaljplanens bestämmelser, vara av svart eller mörkgrå takpapp, svart eller mörkgrå falsad slätplåt alternativt rött lertegel.

Husets placering på tomten

Det viktigaste för att bevara områdets karaktär av ”skogsstad” är att placera byggnaderna rätt på tomten, för att de karaktäristiska gröna gaturummen ska kvarstå. Planera därför eventuell tillbyggnad så att gaturummet inte påverkas av tillbyggnaden, dvs gärna mellan stuga och tomtens bakre del. Detsamma gäller uthus och friggebod. I vissa fall är tomten kuperad och då kan det vara bättre att bygga ut mot vägen istället för att spränga/fylla ut och bygga bakåt. Anpassa byggnaden och sockeln efter terrängen.

Volym

Detaljplanen reglerar gavelbredden på en majoritet av fastigheterna. Gavelbredden regleras dels till 5 meter och till 6 meter. Skälet är att bevara byggnadernas småskalighet där grönskan kan tränga in mellan mindre volymer t ex genom skärmtak, verandor och förstukvistar.

Låt gärna en tillbyggnad underordna sig ditt ursprungshus både i storlek och höjd. Nytt och gammalt ska bilda en helhet. Tillbyggnader ska dock kunna utläsas och inte vara en kopia. Ett modernt uttryck på en eller ett par variabler skapar ofta en spänning utan att ta över.

Försök att addera volymer på ett sätt som passar hustypen. Inspireras av typhusen med sin verandor och förstukvistar.

1930-talsområdet

Byggnaders form ska vara småskalig. Smala gavelbredder ger slanka och småskaliga huskroppar. De tillägg som görs ska ha en gavelbredd som är högst 5 meter.

1950-talsområdet

I 1950-talsområdet är de sammanhållande element ungefär desamma, men gavelbredden är bredare, ca 5,6 meter, och takvinkeln är brantare cirka 27 grader.

Byggnad som har anpassats till terrängförhållandena på platsen.

Färgsättning

Välj en färgtyp och kulör som passar in i sammanhanget och inte särskiljer sig från omgivningen. Färgen bör vara täckande. Oljefärg i klara nyanser av rött, gult och grönt har varit rådande färger på platsen. Slamfärger passar också bra.

Gestaltning

Tak

Taket bör inte dominera över fasaden. Taken bör till huvudsak vara sadeltak. Vid vissa tillbyggnader kan det bli bättre med pulpettak. Ett annat karaktäristiskt drag för Årsta havsbad är nätta och tunna tak.

Fönster och dörrar

Fönster och dörrar är viktiga för byggnadens uttryck. Låt dem gärna utstråla en enkelhet i enlighet med Årsta havsbads karaktär. Fönster bör vara ospröjsade. Entrédörrarna bör vara släta och bestå av trä. Dörrar kan med fördel målas in i samma färg som fasaden. Runt fönster och dörrar är enkla foder utan dekor att rekommendera.

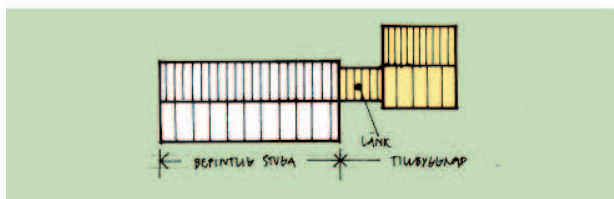
PRINCIPER FÖR TILLBYGGNADER

Följande principer för tillbyggnad syftar till att ge liten påverkan på det befintliga huset. Det befintliga huset kan då urskiljas och tillbyggnaden kan förhålla sig till markhöjden på ett friare vis.

Ofta kan det vara lämpligt att lägga nya funktioner som t ex kök och bad i den tillbyggda delen. Ursprungshuset kan då kvarstå oisolerat i sitt befintliga skick medan tillbyggnaden kan utföras isolerad.

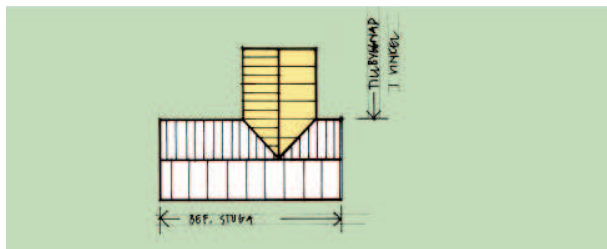
TILLBYGGNAD MED LÄNK

En tillbyggnad fristående från den befintliga stugan kan knytas till denna med en länk. Länken ger ofta möjlighet till ny entré. Tänk på att länken räknas in i byggnadsarean även om den bara utformas som ett skärmtak

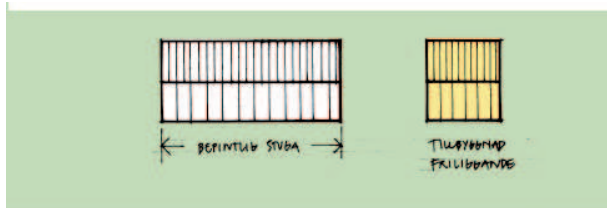
TILLBYGGNAD MED VINKEL

En tillbyggnad genom vinkel delar upp bebyggelsens volym och bidrar till att bevara områdets karaktär med småskalighet. Vinkeln ger ofta möjlighet till en skyddad uteplats.

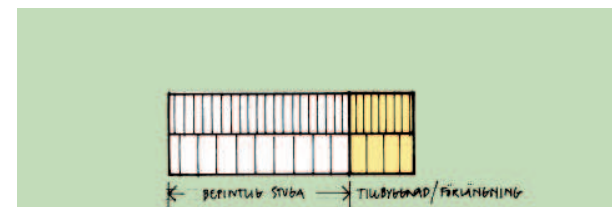
TILLBYGGNAD MED FRISTÅENDE HUS

I vissa fall kan det vara svårt att ansluta till den befintliga stugan. Då kan tillbyggnad genom ett fristående hus vara en god lösning. Lägga märke till att mellanrummen mellan husen ofta ger fina uterum.

TILLBYGGNAD GENOM FÖRLÄNGNING

Flera av de ursprungliga hustyperna redovisades med en möjlighet för tillbyggnad genom förlängning. Beakta rumshöjder och isolering om ni väljer att förlänga.

Illustrationer: Lena Orrberg

PRINCIPER FÖR NYBYGGNAD

De allra flesta stugor i Årsta Havsbad är möjliga att bygga till för att inrymma funktioner som t ex kök och bad.

Enskilda byggnader som är nära originalutförandet är intressanta tidsdokument liksom även de tillbyggnader som gjordes under HSB-perioden när en platstypisk byggtradition utvecklades.

I enstaka fall kan rivning och nybyggnad vara den enda möjligheten. Nya byggnader får infogas med omsorg och anpassas till Årsta havsbads karaktär. Tidens läsbarhet i bebyggelsen ses som en tillgång. Det innebär att byggnaden inte ska vara en kopia av ursprungsbebyggelsen.

Exempel på en ny, småskalig byggnad som har en höjd och volym som passar i området.

Exemplet till höger är i första hand en planlösningsidé och kan ges olika utformningar för att tillvarata till exempel ljus- och entréförhållanden på en aktuell tomt. Exemplet har tagits fram för att visa hur planlösning kan ske även vid smala gavelbredder, vilket detaljplanen ställer krav på.

Rumsdelarna som redovisas nedan kan utformas som enskilda byggnader eller sammanfogas till större enligt samma principer som vid tillbyggnad (länk, vinkel och/eller förlängning).

Rumsdelarna nedan kan också användas för tillbyggnad av en befintlig stuga med en friliggande ny stuga.

Illustration: Lena Orrberg

VAD KRÄVER BYGGLOV ELLER EJ?

Skärmtak får anordnas utan bygglov om den sammanlagda ytan av dessa inte överstiger 15 kvm. Observera dock att skärmtak i vissa fall räknas som byggnadsarea, vilket kan begränsa skärmtakens storlek, se särskild illustration.

Bygglov krävs inte för att med plank anordna skyddad uteplats inom 3,6 m från bostadshuset, om planket inte är högre än 1,8 m och avstånd till tomtgräns är 4,5 m eller mer. Plankets höjd räknas från marken.

Plank vid uteplats får uppföras utan bygglov om total höjd är max 1,8 m.

tomtgräns

avstånd
min 4,5 m

Friggebod får byggas utan bygglov. Den får inte vara ihopbyggd med annan byggnad, får ha max 15 kvm byggnadsarea och får ha en taknockshöjd på max 3,0 m. Den får placeras minst 4,5 m från tomtgräns utan grannes medgivande. Friggeboden får delas upp på flera bodar. Tacknockshöjd beräknas från markens medelnivå.

nockhöjd
friggebod
max 3,0 m

tomtgräns
min 4,5 m till
friggebod

Observera att för taktäckning och omfärgning av fasad gäller utökad bygglovsplikt. Beträffande val av fasadkulörer se riktlinjer i gestaltungsprogram.

Illustration: Lena Orrberg

FÖRKLARING AV BEGREPP I DETALJPLANEN

Beräkning av byggnadsarea, BYA, ska göras enligt svensk standard SS 021053, utgåva 1.

Definition byggnadsarea, BYA,:

Area som en byggnad upptar på marken, inklusive utragande byggnadsdelar som väsentligt påverkar användbarheten av underliggande mark.

Mätregler:

Byggnadsarea begränsas av byggnadens fasadliv omedelbart ovanför sockeln utan hänsyn till smärre avvikelser som fasadlist mm.

Vind räknas som våning om byggnadshöjden är mer än 0,7 m högre än nivån för vindsbjälklagets översida.

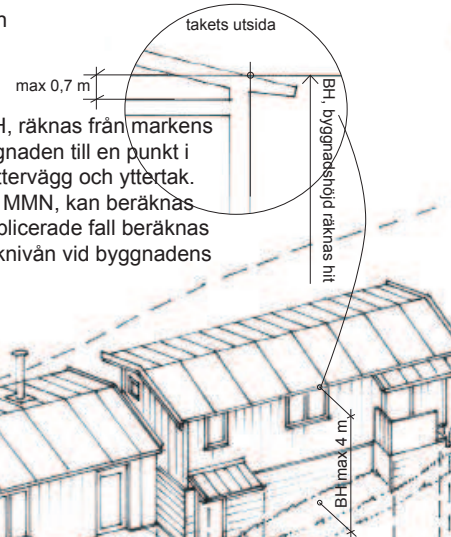
Byggnadshöjden, BH, räknas från markens medelnivå invid byggnaden till en punkt i skärningen mellan yttervägg och yttertak. Markens medelnivå, MMN, kan beräknas på olika sätt. I okomplicerade fall beräknas medelvärdet av marknivån vid byggnadens hörn.

Tak / skärmtak över utrymme inrättat för vistelse, t ex uteplats och parkering (dvs carport) **räknas** som BYA.

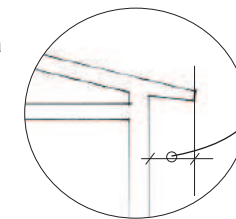
Yttertrappa och skärmtak över entré **räknas inte** som BYA.

De gula områdena markerar dessa byggnaders byggnadsarea

Med källare menas ett utrymme som helt eller till största delen är beläget under omgivande mark.

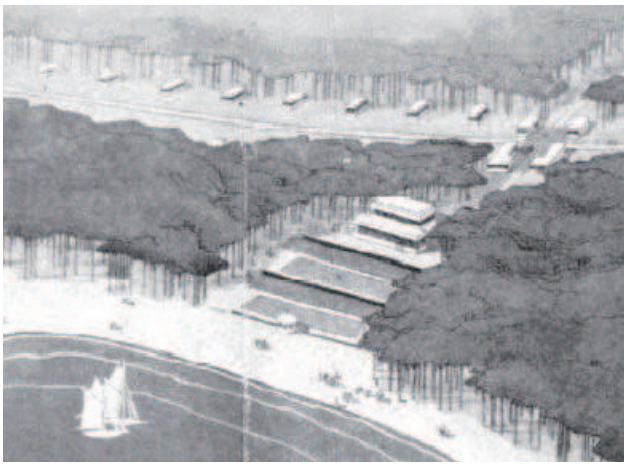
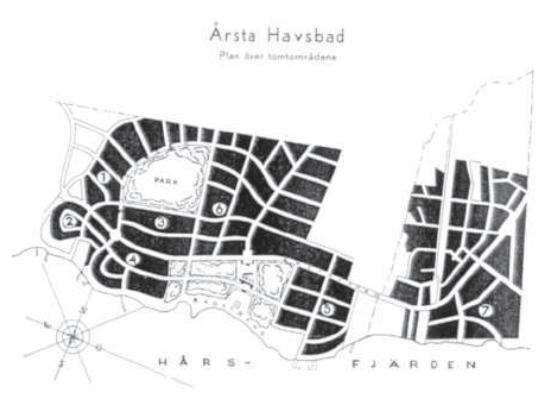

Byggnadsdel vars lägsta punkt är belägen 0,6 m eller mer över anslutande marknivå, t ex terrass och uteplats, **räknas** som BYA.

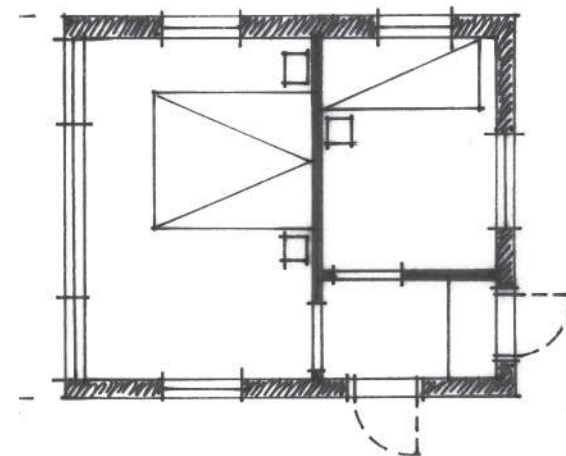
Taksprång, vars lägsta punkt ligger lägre än 5 m över mark, **räknas** som BYA om dess horisontella djup är större än 0,5 m. Hängrännor inkluderas ej.

Illustration: Lena Orrberg

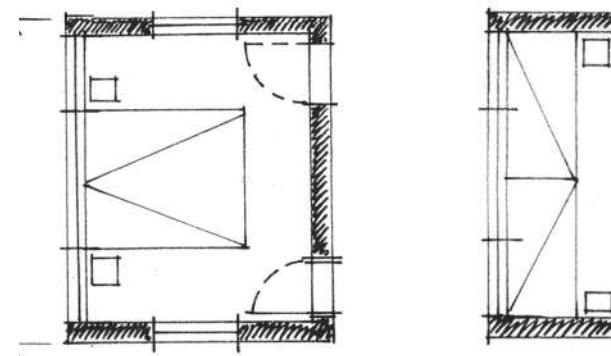

GESTALTNINGSPROGRAM FÖR ÅRSTA HAVSBAD

-exempelsamling

2 SOVRUM
30 M²

2008-12-30

EXEMPEL 1 - MINDRE TILLBYGGNAD MED VÅTRUM OCH KÖK (12 kvm)

Den befintliga stugan är en "stugtyp 10" mycket nära originalskick med många välbevarade detaljer men med ett visst renoveringsbehov. Stugans nuvarande byggnadsarea är ca 45 kvm.

Tomten är relativt plan, lång och smal och har en öppen karaktär. Ett fåtal stora träd finns, framförallt i tomtens bakre del. Varken uthus eller dass finns på tomten

Stugägaren vill lägga till funktionerna hygienutrymme och modernt kök. Tillbyggnaden planeras bakåt för att inte göra ingrepp i det gröna gaturummet. Detta minskar även intrycket av förvanskning från gatan.

Tillbyggnaden sker i samma nivå som befintlig stuga, på plintar, vilket förstärker minskar ingreppet på tomten.

Fönstersättningen och fönstrens proportion är anpassade till Årsta havsbads karaktär med två- och treluftsfönster. Fönster över hörn har blivit ett karaktärsdrag när verandor och farstukvistar har byggts in.

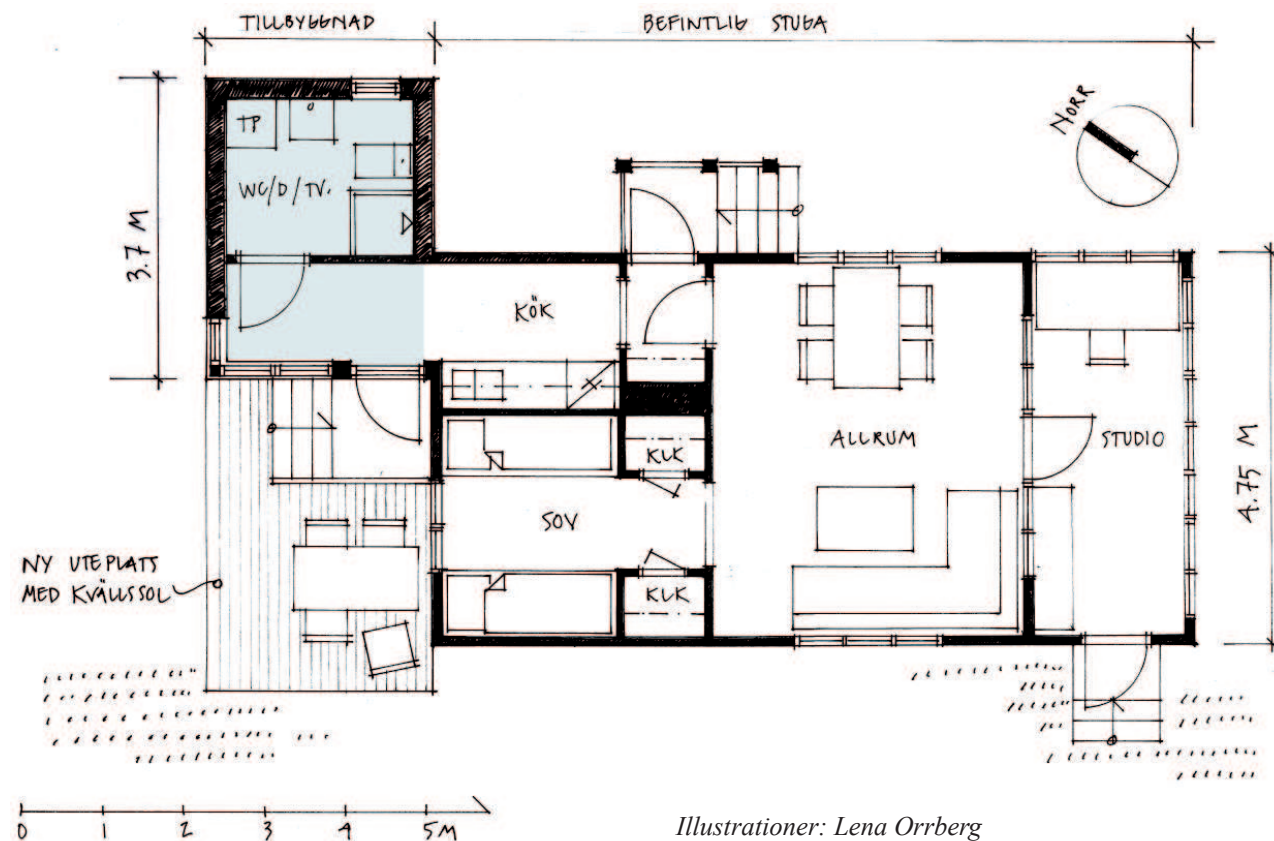
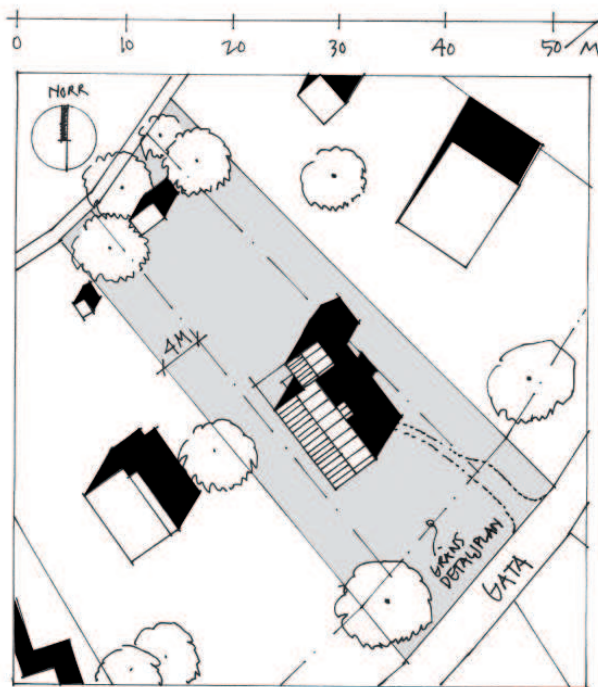
FAKTARUTA

Tomtyta: 960 kvm

Befintligt hus: 45,5 kvm

Tillbyggnad: 12 kvm

Total yta huvudbyggnad: 57,5 kvm

OrrbergArkitektkontor AB
www.orrbergark.se info@orrbergark.se

Lena Orrberg
2008

EXEMPEL 2 - TILLBYGGNAD

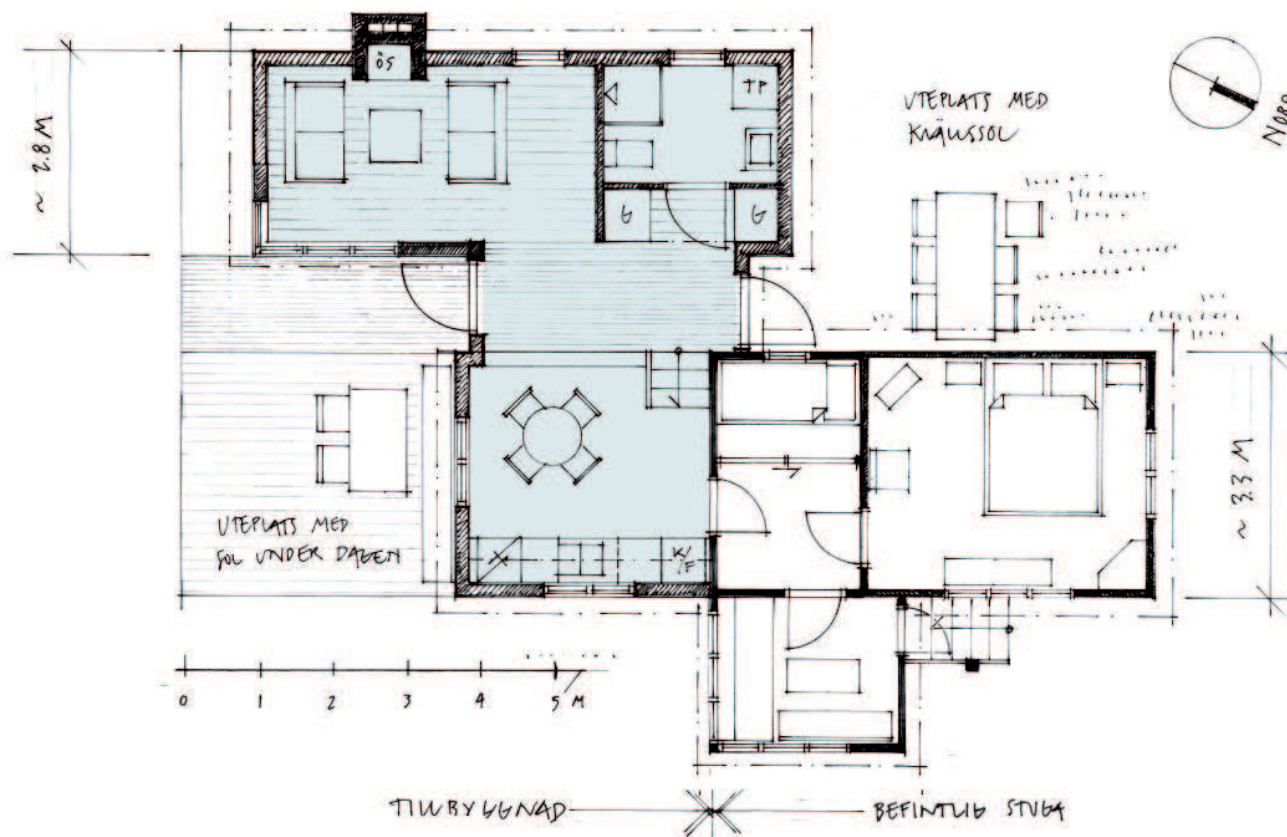
Den befintliga stugan kan vara "stugtyp 1" med inbyggd veranda och senare tillbyggd kvist. Stugan har många fina originaldetaljer bevarade som t ex taktassar och fönster. Taktäckningen av papp har givit förutsättningen för små dimensioner på vindskivor och takdetaljer. Tomten är relativt plan och får karaktär av ett antal stora träd. På tomten finns också två fina uthus, även dessa med fina detaljer. Planeringen av tomten begränsas något av att detta är en hörntomt som regleras med 6 meter mark som inte får bebyggas längs de två gatusidorna

Detta exempel visar hur den befintliga stugan byggts till både genom förlängning och genom en friliggande tillbyggnad som ansluter till det befintliga huset med en länk.

Utöver funktionerna kök och toalett/dusch inrymmer detta exempel även tvättfunktion i hygienrummet samt ett allrum med god trädgårdskontakt och öppen spis. Den befintliga stugans rum har övergått till rum som kan brukas som sovrum.

Utvändiga material som valts är stående locklistpanel och taktäckning av papp.

FAKTARUTA
Tomtyta: 994 kvm
Befintligt hus: 25,5 kvm
Tillbyggnad: 37,5 kvm
Total yta huvudbyggnad: 63 kvm

Illustrationer: Lena Orrberg

EXEMPEL 3 - MAXIMAL TILLBYGGNAD

Den befintliga stugan är en ”stugtyp 4” med inbyggd veranda. Stugan är i mycket gott skick och har många fina originaldetaljer som t ex taktassar och fönster.

Eftersom tomten lutar brant har stugan idag en sockel med ca två våningars höjd vid ena gaveln. Denna höjd har givits av naturens form och husets placering i förhållande till gatan. Tomtens låga del är relativt plan, fri från stora träd och vänder sig mot ett skogsparti. På kanten av denna plana yta finns ett uthus som rymmer torrdass.

Stugägaren har behov av toalett, tvättfunktion och modernt kök. Det finns också önskemål om att rymma fler personer i sovrum och gemensamma.

Tillbyggnaden har gjorts nära marken och rymmer förutom kök, wc/dusch och tvätt även allrum.

Utvändiga material som valts är stående locklistpanel och taktäckning av papp.

Den ursprungliga stugan har endast påverkats vid norra gaveln. Befintlig kokvrå har blivit hall i anslutning till nya trappan. Rum har övergått till sovrumsfunktioner och uteddasset har inretts till förråd.

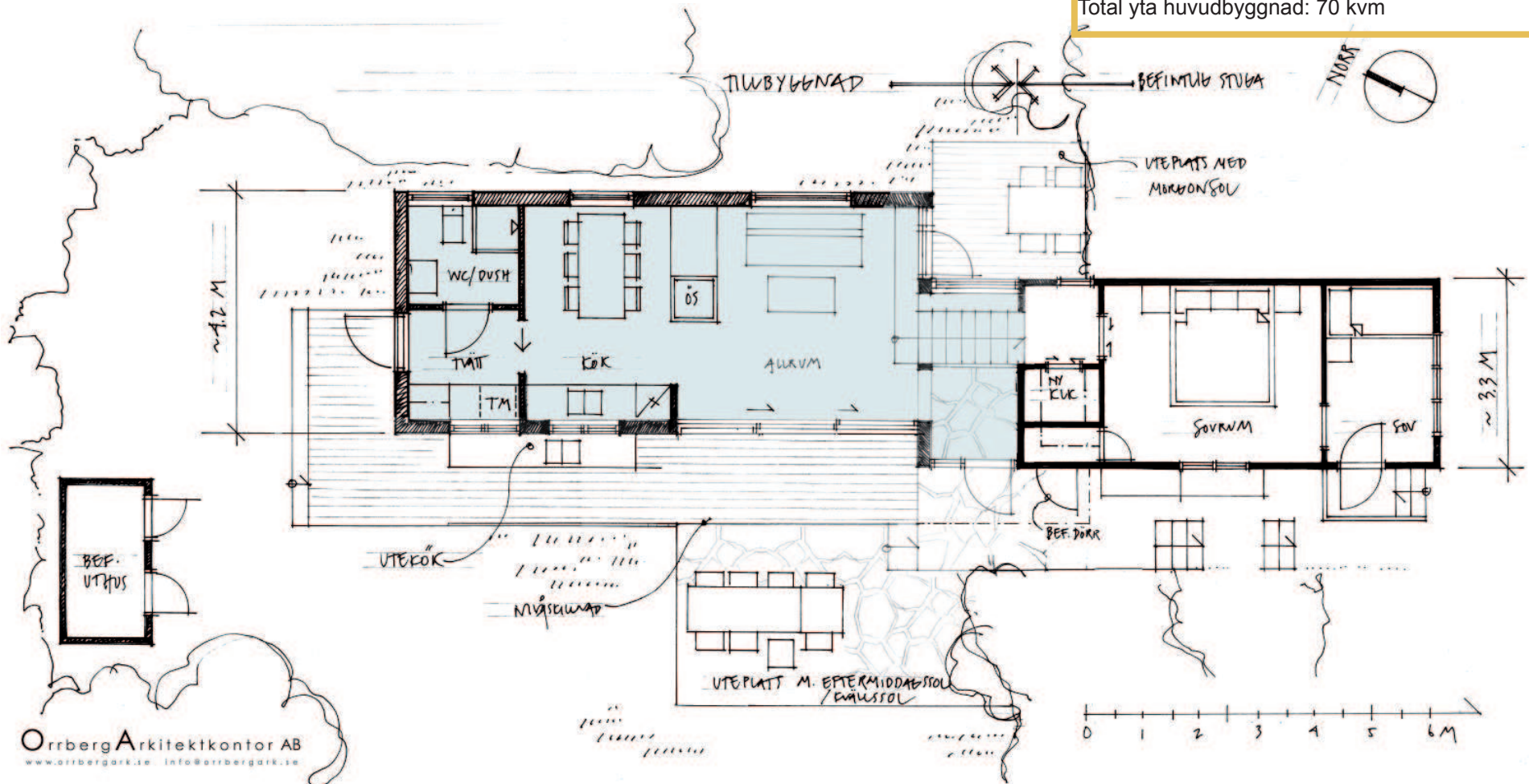
FAKTARUTA

Tomtyta: 890 kvm

Befintligt hus: 25 kvm

Tillbyggnad: 45 kvm

Total yta huvudbyggnad: 70 kvm

EXEMPEL 4 - NYGBYGGNAD

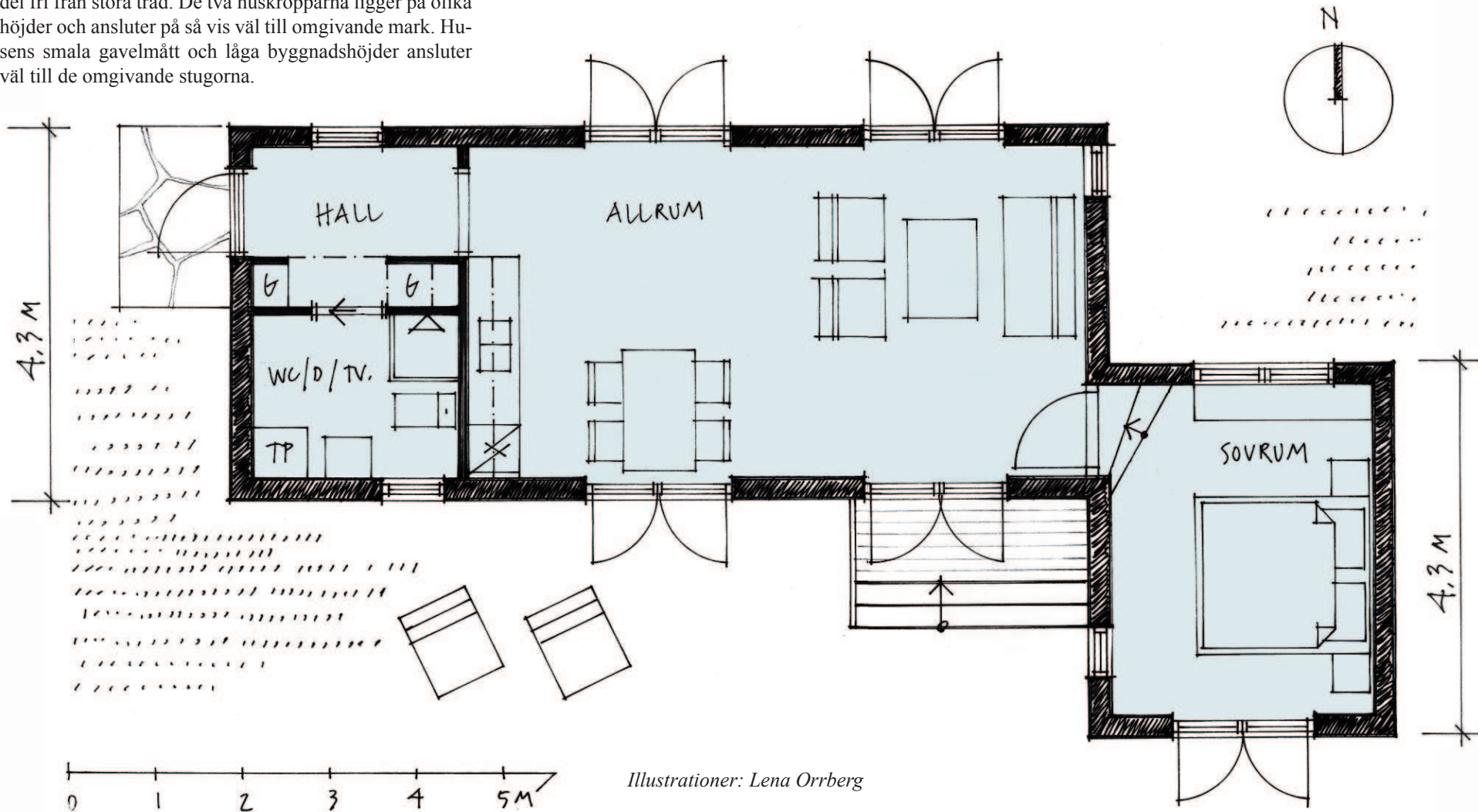
Detta exempel är tillämpligt i en situation där den befintliga stugan är i så dåligt skick att byggnadens måste rivras. Exemplet bygger på ett modultänkande som redovisas i gestaltungsprogrammet.

Ett tänkt scenario är en sluttande tomt med någon planare del fri från stora träd. De två huskropparna ligger på olika höjder och ansluter på så vis väl till omgivande mark. Husens smala gavelmått och låga byggnadshöjder ansluter väl till de omgivande stugorna.

Utvändiga material som valts är stående locklistpanel och taktäckning av papp.

FAKTARUTA

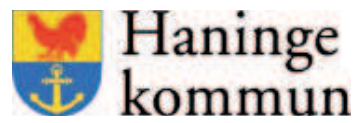
Total yta huvudbyggnad: 57,5 kvm

Orrberg Arkitektkontor AS
www.orrberg.no

V. Orrberg 2008

Haninge
kommun